

XALQ PEDAGOGIKASI - "KOMIL INSON" SHAXSINI SHAKLLANTIRUVCHI OMIL SIFATIDA

Aytimbetov Maxsetbay Zinatdinovich

Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha direktor o'rinbosari, pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti Nukus filiali

<https://www.doi.org/10.5281/zenodo.8371582>

ARTICLE INFO

Received: 14th September 2023

Accepted: 21th September 2023

Online: 22th September 2023

KEY WORDS

Insonlarni rivojlantirish, jamiyatning umumiy rivojlanishi, o'zlarini tushunish, qobiliyatlarini aniqlash, yordam berish, ilmiy va amaliy fan, pedagogika.

ABSTRACT

"Komil inson" shaxsini shakllantiruvchi asosiy omillarning biri bu xalq pedagogikasidir. Shu bois, mazkur maqolaning asl maqsadi "komil inson" shaxsini shakllantirishda xalq pedagogikasining ahamiyatini ko'rsatib berishdan iborat. Chunki, xalq pedagogikasi bir kishi yoki jamiyatning o'ziga xos qobiliyatlarini va potensialini oshirishga va rivojlantirishga yordam berishni maqsad qiladi. Xalq pedagogikasi, insonlarga o'zlarining qobiliyatlarini aniqlash, ularni rivojlantirish, o'zlarining o'zaro munosabatlari va jamiyat bilan hamkorlikda yashashni o'rgatishni o'z ichiga olgan ilmiy va amaliy fan sifatida tanilgan. "Komil inson" shaxsini shakllantiruvchi asosiy omil, bu jamiyatning har bir a'zosi uchun muhimdir, chunki bu omil, insonlarning o'zlarini rivojlantirishiga yordam beradi va jamiyatning umumiy rivojlanishiga imkon yaratadi.

Xalq pedagogikasi, insonlarni rivojlantirish va o'zlarining qobiliyatlarini aniqlash va ularga yordam berishni maqsad qiladi. Bu ilmiy va amaliy fan, insonlarning o'zaro munosabatlari va jamiyat bilan hamkorlikda yashashni o'rgatishga yo'naltirilgan [4, 27-30]. "Komil inson" shaxsini shakllantiruvchi asosiy omil, bu jamiyatning har bir a'zosi uchun muhimdir, chunki bu omil, insonlarning o'zlarini rivojlantirishiga yordam beradi va jamiyatning umumiy rivojlanishiga to'g'ri keladi. Bu omil, insonlarning o'zlarini tushunish, o'zlarining qobiliyatlarini aniqlash va ularga yordam berishni o'rganishni talab qiladi.

Akademik Sh.A.Amonashvili tomonidan ishlab chiqilgan xalq pedagogikasining ilmiy-pedagogik konsepsiyasi "Komil inson" shaxsini shakllantirishga kompleks yondashuvni taqdim etadi. Jamiyatning milliy-madaniy xususiyatlarini hisobga olib, o'quvchilarda odob-axloq, mehnatsevarlik, ijodkorlik, fuqarolik mas'uliyati, bilimlilik kabi fazilatlarni shakllantirishga yordam beradi [7, 140-144].

Xalq pedagogikasi halollik, adolat, mehr-oqibat, bag'rikenglik kabi axloqiy qadriyatlarni rivojlantirishga qaratilgan. Bu talabalarga ushbu qadriyatlarning hayotdagi ahamiyatini tushunishga yordam beradi va ushbu tamoyillarni kundalik hayotda qo'llash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Shuningdek, xalq pedagogikasi o'quvchilar oldiga mehnatsevarlikni, mustaqillikni rivojlantirish vazifasini qo'yadi. Bu ularga shaxsiy maqsadlarga erishish va hayotdagi muvaffaqiyatlarga erishish uchun mehnat muhimligini tushunishga yordam beradi [2, 13-16]. Xalq pedagogikasi o'quvchilarda o'z mehnatiga mas'uliyat bilan munosabatda bo'lishni rivojlantiradi, ularning vaqtini rejalashtirish va tashkil etish ko'nikmalarini shakllantiradi.

Ijodiy rivojlanish xalq pedagogikasining asosiy yo'nalishlaridan biridir. Bu o'quvchilarning iqtidor va qobiliyatlarini kashf etish, ijodiy fikrlashni rivojlantirish va muammolarga innovatsion yechim topish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Xalq pedagogikasi o'quvchilar oldiga ularning ijodiy salohiyatini rivojlantirish, jamiyatda o'z o'rnini topishga ko'maklashish vazifasini qo'yadi.

Ijtimoiy yo'nalishni shakllantirish xalq pedagogikasining yana bir muhim yo'nalishidir. Bu o'quvchilarga jamiyatdagi o'rnini va uning rivojlanishiga ta'sirini tushunishga yordam beradi [3, 42-44]. Xalq pedagogikasi fuqarolik va siyosiy faollikni rivojlantiradi, jamiyat hayotida ishtirok etishni, atrof-muhit uchun javobgarlikni shakllantiradi.

Pedagogik usullardan foydalangan holda tarbiyalash xalq pedagogikasining tarkibiy qismidir. U o'quvchilarga o'z maqsad va qadriyatlarini tushunishga, ehtiyojlarini aniqlashga, shu maqsadlarga muvofiq bilim va ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradigan turli xil o'qitish usullarini taqdim etadi. Xalq pedagogikasi ham o'quvchilarning o'z-o'zini tarbiyalashi va o'z-o'zini rivojlantirishga xizmat qiladi [1, 590-592].

Xalq pedagogikasining barcha jihatlarini birgalikda "komil inson" shaxsini shakllantirishga yordam beradi. Bu o'quvchilarning axloqiy, axloqiy va ijtimoiy fazilatlarini shakllantirish, shaxsiy maqsadlariga erishish, bilim va ko'nikmalarini rivojlantirish, ijtimoiy va siyosiy qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

Xalq pedagogikasining ahamiyati uning jamiyatda muvaffaqiyatli faoliyat yurita oladigan, uning rivojlanishida faol ishtirok eta oladigan barkamol shaxsni shakllantirish qobiliyatidadir.

Qobiliyatli va rivojlangan insonlar, jamiyatning o'zini rivojlantirishi uchun eng muhim asosdir. Bu esa, har bir insonning o'ziga xos qobiliyatlari va potensialini aniqlash, ularni rivojlantirish va yordam berish bilan amalga oshiriladi. Bu esa, jamiyatning umumiy rivojlanishiga ham yordam beradi.

Bunday insonlarni shakllantirishda, jamiyat pedagogikasi katta ahamiyatga ega. Bu pedagogika, insonlarning o'zlarini tushunish, qobiliyatlarini aniqlash va ularni rivojlantirishda yordam beradi. Buning uchun, ilmiy va amaliy fanlar keng qo'llaniladi.

Bir insonni "komil inson" sifatiga ega qilish uchun esa, uning o'zini tushunishi, qobiliyatlari va potensialini aniqlash, ularni rivojlantirish va yordam berish kerak. Bu esa, jamiyatning umumiy rivojlanishi uchun juda muhimdir.

Ta'lim tizimida, insonlar o'zlarini tushunish uchun turli psixologik testlar va anketalar o'tkaziladi. Bu testlar va anketalar, insonlarning qobiliyatlarini, xarakterini, o'ziga ishonchini va boshqa xususiyatlarini aniqlashga yordam beradi. Bu esa, ularning o'zlarini tushunishiga yordam beradi.

Dars davomida, o'quvchilarni ma'naviy va axloqiy jihatdan rivojlantirish va yordam berish uchun turli xil ta'lim metodikalari va texnologiyalardan foydalaniladi. Bu metodikalar

va texnologiyalar, insonlarning qobiliyatlarini rivojlantirish, ularni yangi bilim va ko'nikmalar bilan tanishtirish va ularni ijodiy faoliyatga qo'llashga yordam beradi.

Xalq pedagogikasi yordamida "Komil inson" shaxsini shakllantirish quyidagi yo'llar bilan amalga oshirilishi mumkin:

1. Ma'naviy va axloqiy qadriyatlarni tarbiyalash. Xalq pedagogikasi o'quvchilarda halollik, adolatparvarlik, mehr-oqibat, bag'rikenglik, boshqalarga hurmat kabi axloqiy fazilatlarni shakllantirishga yordam beradi. Bu axloqiy tamoyillarni chuqur tushunishga va ularni kundalik hayotda qo'llashga yordam beradi.
2. Mehnatsevarlik va mustaqillikni rivojlantirish. Xalq pedagogikasi o'quvchilarda mehnat ko'nikmasi va malakalarini shakllantirish bilan bir qatorda o'z mehnatiga mas'uliyatli munosabatni shakllantirish vazifasini ham qo'yadi. Bu o'quvchilarga shaxsiy maqsadlarga erishish va hayotda muvaffaqiyatga erishish uchun mehnat muhimligini tushunishga yordam beradi [5].
3. Ijodiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlash. Xalq pedagogikasi har bir o'quvchining ijodiy salohiyatini yuksaltirishga xizmat qiladi. Bu ularning iqtidor va qobiliyatlarini kashf etishga, ijodiy fikrlashni rivojlantirishga va muammolarga innovatsion yechim topishga yordam beradi.
4. Ijtimoiy orientatsiyaning shakllanishi. Xalq pedagogikasi o'quvchilarning jamiyatdagi o'rni va uning rivojlanishiga ta'sirini tushunishga yordam beradi. Bu fuqarolik va siyosiy faollikni, jamiyat hayotida ishtirok etishni va atrof-muhit uchun mas'uliyatni o'z zimmasiga olishga yordam beradi.
5. Pedagogik usullardan foydalangan holda ta'lim. Xalq pedagogikasi o'quvchilarga o'z maqsad va qadriyatlarini anglashga, ularning ehtiyojlarini aniqlashga, shu maqsadlarga muvofiq bilim va ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradigan turli xil o'qitish usullarini taqdim etadi. Shuningdek, u o'quvchilarning o'z-o'zini tarbiyalash va o'z-o'zini rivojlantirishga hissa qo'shadi [2, 13-16].

Umuman, O'zbekistonda "komil inson" shaxsini shakllantirishda xalq pedagogikasi muhim o'rin tutadi. Uning maqsadi ma'naviy, axloqiy va ijtimoiy fazilatlarni rivojlantirish, o'quvchilarning shaxsiy maqsadlariga erishish, bilim va ko'nikmalarini rivojlantirish, ijtimoiy va siyosiy qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam berishdir.

Xulosa. Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, O'zbekistonda "komil inson" shaxsini shakllantirishda xalq pedagogikasi katta rol o'ynaydi. U kishilarda ma'naviy, axloqiy va ijtimoiy fazilatlarni shakllantirish, ularning shaxsiy maqsadlariga erishish, bilim va ko'nikmalarini kengaytirish, ijtimoiy-siyosiy qobiliyatlarni rivojlantirishga ko'maklashishga qaratilgan.

References:

1. Azimaxon Kamolova, & Guljaxon Shuxratjon Qizi Ergasheva (2022). Yosh avlodni tarbiyalashda xalq pedagogikasini manbalarining o'rganishning o'rganishning ilmiy-nazariy asoslari. Science and Education, 3 (12), 590-592.

2. Анкваб Марина Фёдоровна, & Курбанова Лида Увайсовна (2023). ВЗГЛЯД НА РАЗВИТИЕ ЛИЧНОСТИ В НАРОДНОЙ ПЕДАГОГИКЕ. Проблемы современного педагогического образования, (78-2), 13-16.
3. Болтыков О. В. Идеи гражданского воспитания юношества в педагогическом наследии А. С. Макаренко // Наука и Мир. 2015. Т. 2. № 10 (26). С. 42-44.
4. Мальчукова, Н.Н. Духовно-нравственные ценности как основа воспитания современного молодого поколения / Н.Н. Мальчукова, С.В. Куликова // Мир науки, культуры, образования. - 2022. - № 5(96). - С. 27-30
5. М.Ф. Анкваб, & Л.У. Курбанова (2023). ЭСТЕТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ ЛИЧНОСТИ В НАРОДНОЙ ПЕДАГОГИКЕ. Мир науки, культуры, образования, (1 (98)), 199-201. doi: 10.24412/1991-5497-2023-198-199-201
6. Тлевцежева, М.А. Этнопедагогика в поле гуманитарных наук / М.А. Тлевцежева // Вестник Майкопского государственного технологического университета. - 2020. - № 4(12). - С. 112-117
7. Шарипов, Ф.Ф. Трудовое воспитание как основная цель народной педагогики / Ф.Ф. Шарипов, Г.М. Гулов // Вестник Таджикского национального университета. - 2015. - № 38(182). - С. 140-144
8. Aytimbetov Makhsetbay Zinatdinovich, & Adilshaev Pamiir Makhsetbaevich. (2023). THE FORMATION OF A HEALTHY LIFESTYLE BY PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS. International Journal of Pedagogics, 3(09), 17–20. <https://doi.org/10.37547/ijp/Volume03Issue09-04>
9. Aytimbetov M.Z., Atazhanov R.T., Adilshaev P.M. DEVELOPING THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF A TEACHER IN AN EDUCATIONAL ENVIRONMENT. Academic leadership. ISSN 1533-7812 Vol: 21 Issue 2 <http://academicleadership.org/DOI 10.5281/zenodo.6607793>.